

1ο Διεθνές Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Συνέδριο Από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες

Αρ. 1 (2021)

Τόμος Πρακτικών 1ο Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Συνέδριο "Από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες: Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις – Αντιλήψεις – Σενάρια – Προοπτικές – Προτάσεις

Σχεδιασμός και ανάπτυξη του Ανοικτού Διαδικτυακού Μαθήματος «Επιμόρφωση εκπαιδευτικών στη μεθοδολογία της εκπαίδευσης από απόσταση»

Αντώνης Λιοναράκης, Ευαγγελία Μανούσου, Σοφία Παπαδημητρίου, Αντωνία Χαρτοφύλακα, Βασιλική Ιωακειμίδου, Ευαγγελία Καραγιάννη

doi: [10.12681/online-edu.3266](https://doi.org/10.12681/online-edu.3266)

Σχεδιασμός και ανάπτυξη του Ανοικτού Διαδικτυακού Μαθήματος «Επιμόρφωση εκπαιδευτικών στη μεθοδολογία της εκπαίδευσης από απόσταση»

Αντώνης Λιοναράκης¹, Ευαγγελία Μανούσου², Σοφία Παπαδημητρίου²,
Αντωνία Χαρτοφύλακα², Βασιλική Ιωακειμίδου², Ευαγγελία Καραγιάννη²
alionar@eap.gr, manousou.evangelia@ac.eap.gr, sofipapadi@gmail.com,
tonia.harto@gmail.com, silvioakimidou@yahoo.gr, karagianni.evangelia@ac.eap.gr

¹ Καθηγητής Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

² ΣΕΠ Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Περίληψη

Τον Μάιο του 2020 ανακοινώθηκε η διάθεση του Ανοικτού Διαδικτυακού Μαθήματος «Επιμόρφωση εκπαιδευτικών στη μεθοδολογία της εκπαίδευσης από απόσταση». Το μάθημα είναι μια πρωτοβουλία του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και υλοποιήθηκε με τη συνεργασία του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) και του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ). Εστιάζεται στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη μεθοδολογία της σχολικής εκπαίδευσης από απόσταση και είναι ανοικτό και διαθέσιμο προς κάθε ενδιαφερόμενο. Το υλικό αναπτύχθηκε με εθελοντική προσφορά των συντελεστών, στο καθεστώς των συνθηκών που προκλήθηκαν από την πανδημία του κορονοϊού COVID-19. Σκοπός του Ανοικτού Διαδικτυακού Μαθήματος είναι να εξοικειωθούν οι εκπαιδευτικοί με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως σχολικής εκπαίδευσης με έμφαση στον παιδαγωγικό σχεδιασμό, προκειμένου να διαμορφωθεί μια κοινή αντίληψη για το ζήτημα. Στην παρούσα εργασία αναλύονται οι επιλογές που έγιναν από την ομάδα σχεδιασμού και συγγραφής που καθόρισαν τη φυσιογνωμία του Ανοικτού Διαδικτυακού Μαθήματος. Οι επιλογές αυτές αφορούν το περιεχόμενο, τη δομή, τον τρόπο παρουσίασης της πληροφορίας, τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν και τους περιορισμούς στο υπάρχον πλαίσιο εργασίας.

Λέξεις κλειδιά: Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, MOOC, COVID-19, επιμόρφωση

Εισαγωγή

Η πανδημία λόγω του COVID-19 είχε σοβαρές επιπτώσεις σχεδόν σε όλους τους επαγγελματικούς τομείς παγκοσμίως. Ένας από τους τομείς που φαίνεται ότι επηρεάστηκε πολύ έντονα ήταν ο χώρος της σχολικής εκπαίδευσης όπου η πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλία και η μάθηση έπρεπε να αντικατασταθούν από εξ αποστάσεως πρακτικές (Bozkurt et al., 2020). Στην Ελλάδα, η λειτουργία όλων των εκπαιδευτικών μονάδων διακόπηκε στις 10 Μαρτίου 2020, σύμφωνα με τις οδηγίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας. Ο σκοπός αυτής της απόφασης ήταν να διαφυλαχθεί η υγεία όλου του πληθυσμού, και ειδικά των μαθητών και των εκπαιδευτικών, οι οποίοι συνήθως εργάζονται με πολλούς μαθητές σε μικρές αίθουσες. Αποτέλεσμα αυτής της νέας πραγματικότητας ήταν να διακοπούν όλες οι πρακτικές διδασκαλίες στη φυσική αίθουσα και οι Έλληνες εκπαιδευτικοί να πρέπει να αποκτήσουν νέες δεξιότητες σε πολύ περιορισμένο χρόνο, για να αντιμετωπίσουν αυτές τις νέες συνθήκες αλλά και να υιοθετήσουν νέους τρόπους επικοινωνίας και συνεργασίας.

Όπως περιγράφεται συνοπτικά στην επισκόπηση της παγκόσμιας κατάστασης (Bozkurt et al., 2020), οι περισσότερες σχολικές μονάδες και οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν ήταν επαρκώς προετοιμασμένοι ή εκπαιδευμένοι για μια

Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις-Αντιλήψεις-Σενάρια-Προοπτικές-Προτάσεις

τόσο γρήγορη μετάβαση. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου εγκλεισμού, το Υπουργείο Παιδείας άρχισε να αναβαθμίζει το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο, για να καλύψει τις σύγχρονες και ασύγχρονες ψηφιακές ανάγκες όλων των μαθητών και των εκπαιδευτικών. Στην αρχή, οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποίησαν όλα τα μέσα που γνώριζαν ή ήταν διαθέσιμα, όπως το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τις ιστοσελίδες του σχολείου και τα προσωπικά τους ιστολόγια, αλλά και τα κοινωνικά δίκτυα για να παρέχουν στους μαθητές τους εκπαιδευτικό υλικό. Στις περισσότερες περιπτώσεις, όμως, αυτό γινόταν ακολουθώντας τις πρακτικές της κατά πρόσωπο διδασκαλίας. Επιπλέον, στράφηκαν για βοήθεια σε πιο πεπειραμένους φίλους και συναδέλφους ή σε διαδικτυακές κοινότητες πρακτικής που είτε υπήρχαν είτε δημιουργήθηκαν εκείνο το διάστημα. Δυστυχώς, αυτή η μετάβαση στο ψηφιακό περιβάλλον έγινε συχνά χωρίς προηγούμενη γνώση ή εκπαίδευση, γεγονός που επιδείνωσε τα αισθήματα αβεβαιότητας και φόβου που βίωναν οι περισσότεροι εκείνο το διάστημα, καθώς και στην αδυναμία συμμετοχής κάποιων μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία που μεταφέρθηκε διαδικτυακά (Reimers & Schleicher, 2020).

Η απάντηση σε αυτή την πρόκληση ήταν η δημιουργία ενός σύντομου, εντατικού μαζικού ανοικτού μαθήματος (MOOC) σχετικά με τις βασικές αρχές της εξ αποστάσεως διδασκαλίας και της μάθησης για όλους τους εκπαιδευτικούς που υπηρετούσαν στα ελληνικά σχολεία. Στόχος αυτής της δημοσίευσης είναι να σκιαγραφήσει τον γρήγορο σχεδιασμό και την ανάπτυξη ενός δωρεάν μαζικού ανοικτού μαθήματος (MOOC), το οποίο πραγματοποιήθηκε από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής κατά την περίοδο του lockdown. Το μάθημα φιλοξενείται στην πλατφόρμα Ανοικτών Διαδικτυακών Μαθημάτων Learn του ΕΑΠ που είναι προσβάσιμη στη διεύθυνση <https://learn.eap.gr>. Σκοπός της πλατφόρμας είναι να φιλοξενήσει μαθήματα που ακολουθούν τις αρχές της ανοικτής πρόσβασης στη γνώση και ξεκινά με τη φιλοξενία του πρώτου Ανοικτού Διαδικτυακού Μαθήματος (MOOC) στο πλαίσιο της εθνικής πρωτοβουλίας «Μαθαίνουμε στο σπίτι».

Στο πλαίσιο της επείγουσας εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (εξΑΕ), που αναδύθηκε εν μέσω της πανδημίας του κορονοϊού COVID-19, το Διαδίκτυο κατακλύστηκε από τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και δόθηκε έμφαση στη χρήση της τεχνολογίας και όχι στον παιδαγωγικό σχεδιασμό. Ο στόχος του MOOC ήταν να εξοικειώσει όλους τους εκπαιδευτικούς, ανεξάρτητα από το επίπεδο των γνώσεών τους σε αυτόν τον τομέα, με τα βασικά ζητήματα της εξΑΕ. Το Μάθημα είναι σχεδιασμένο ώστε να καλύψει καταρχάς τους εκπαιδευτικούς που υλοποιούν για πρώτη φορά ένα πρόγραμμα εξΑΕ, αλλά και όσους έχουν κάποια μικρή ή μεγαλύτερη εμπειρία. Με την ολοκλήρωση του Ανοικτού Διαδικτυακού Μαθήματος, οι επιμορφούμενοι θα μπορούν να αναγνωρίζουν το θεωρητικό πλαίσιο και τις βασικές έννοιες της εξ αποστάσεως σχολικής εκπαίδευσης, να αξιοποιούν τις ψηφιακές κοινότητες μάθησης και πρακτικής στην εργασία τους και να συνδυάζουν τη σύγχρονη και ασύγχρονη επικοινωνία στην εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση.

Η παρούσα εργασία σκιαγραφεί όλα τα κρίσιμα σημεία του σχεδιασμού, της ανάπτυξης και της παρακολούθησης του MOOC. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζει το σκεπτικό πίσω από την απόφαση, το ειδικό προφίλ του MOOC, τους ρόλους και τους τρόπους συνεργασίας των μελών της ομάδας, τους περιορισμούς και τις προκλήσεις που αντιμετώπισε, τα θέματα και τα παραδείγματα που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα σπουδών καθώς και τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό που εφάρμοσε, αλλά και τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν. Παρουσιάζει, επίσης, και αναλύει τα πρώτα αποτελέσματα, όπως εξάγονται από τα δεδομένα της πλατφόρμας και τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα μετά την ολοκλήρωση του μαθήματος

Ο σχεδιασμός του διαδικτυακού μαθήματος

Ο πληθυσμός-στόχος, στον οποίο απευθύνθηκε αρχικά το συγκεκριμένο Ανοικτό Διαδικτυακό Μάθημα, ήταν οι εκπαιδευτικοί της σχολικής εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων. Κύριος σκοπός αυτού ήταν να τους προσφέρει σε σύντομο χρονικό τις βασικές γνώσεις ώστε να τους εξοικειώσει με το πεδίο και να είναι σε θέση να εφαρμόσουν άμεσα την εξΑΕ κατά την περίοδο της πανδημίας αλλά και αργότερα, εφόσον χρειαστεί.

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών δεν είχε προηγούμενη εμπειρία στην εξΑΕ, στον σχεδιασμό του προγράμματος και στην επιλογή των θεμάτων, δόθηκε προτεραιότητα στην υποστήριξη και την ενίσχυση των εκπαιδευτικών χωρίς προηγούμενη εμπειρία στην εξΑΕ. Παράλληλα, με το προαιρετικό υλικό για μελέτη και τις αντίστοιχες δραστηριότητες, η ομάδα επιδίωξε να καλύψει και τους εκπαιδευτικούς εκείνους που διέθεταν ήδη μικρή ή μεγαλύτερη εμπειρία στο πεδίο.

Οι επιμέρους στόχοι του προγράμματος που τέθηκαν κατά τον σχεδιασμό του ήταν:

- η αναγνώριση του θεωρητικού πλαισίου και των βασικών εννοιών που σχετίζονται με την εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση
- η αξιοποίηση των ψηφιακών κοινοτήτων μάθησης και πρακτικής στην εργασία τους
- η κατανόηση του κεντρικού ρόλου του παιδαγωγικού σχεδιασμού στην εξ αποστάσεως διδασκαλία
- η εξοικείωσή τους με τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού κατάλληλου για εξΑΕ
- η κατανόηση του ρόλου των Συστημάτων Διαχείρισης Μάθησης στην εργασία τους
- ο συνδυασμός σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας σύμφωνα με τον παιδαγωγικό σχεδιασμό που έχει τεθεί.

Η φυσιογνωμία του Ανοικτού Διαδικτυακού Μαθήματος καθορίστηκε από επιλογές της ομάδας σχεδιασμού και συγγραφής που αφορούσαν το περιεχόμενο, τη δομή, τον τρόπο παρουσίασης της πληροφορίας, τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν και, αναπόφευκτα, τους περιορισμούς στο υπάρχον πλαίσιο εργασίας.

Το εκπαιδευτικό υλικό του διαδικτυακού μαθήματος

Το εκπαιδευτικό υλικό του διαδικτυακού μαθήματος αποτελείται από 7 θεματικές ενότητες. Κάθε θεματική ενότητα (ΘΕ) έχει μια αυτόνομη οντότητα ώστε κάθε εκπαιδευτικός με διαφορετικές ανάγκες και διαφορετικά επίπεδα γνώσης των θεμάτων που αναλύονται να έχει τη δυνατότητα να ξεκινήσει από τη ΘΕ που θεωρεί ότι τον αφορά περισσότερο ή στην οποία αναγνωρίζει ότι χρειάζεται επιπρόσθετη ενημέρωση και υποστήριξη.

Κάθε ΘΕ περιλαμβάνει μια σύντομη περιγραφή, προσδοκώμενα αποτελέσματα και λέξεις-κλειδιά στην κεντρική της παρουσίαση. Τα στοιχεία αυτά πληροφορούν τους συμμετέχοντες ώστε να επιλέξουν τη σειρά με την οποία θα προσπελάσουν/μελετήσουν τις ενότητες. Οι ΘΕ περιέχουν κείμενα σε μορφή pdf, βίντεο, ανοιχτές δραστηριότητες αξιολόγησης και αυτοαξιολόγησης, καθώς και πηγές για περαιτέρω μελέτη. Οι ενότητες καλύπτουν τα εξής αντικείμενα:

1. Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Θεωρητική πλαισίωση και βασικές παραδοχές
2. Εκπαιδευτικός σχεδιασμός μαθημάτων στην εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση
3. Εκπαιδευτικό υλικό για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Προδιαγραφές, ανάπτυξη και αξιοποίηση υλικού
4. Πνευματικά δικαιώματα και προστασία δεδομένων
5. Αξιολόγηση και ανατροφοδότηση στην εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση
6. Ψηφιακά περιβάλλοντα (πλατφόρμες) εξ αποστάσεως σχολικής εκπαίδευσης

7. Εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση και οικογενειακό περιβάλλον - Εμφύχωση μαθητών

Κάθε ΘΕ ολοκληρώνεται με την «Αυτοξιολόγηση Ενότητας», η οποία περιλαμβάνει 10 ερωτήσεις και δίνεται η δυνατότητα επανάληψής της έως 3 φορές. Μετά την υποβολή της απάντησης στο τέλος κάθε προσπάθειας του επιμορφούμενου, διορθώνεται αυτόματα προσφέροντας ανατροφοδότηση μέσω σχολίων, ώστε οι συμμετέχοντες να έχουν τη δυνατότητα να μελετήσουν περαιτέρω ό,τι απαιτείται.

Τα αρχεία κάθε ΘΕ στην πλατφόρμα έχουν οργανωθεί ώστε να δείχνουν την προτεινόμενη δομή μελέτης. Οι ΘΕ είναι πλήρως ανοιχτές από την αρχή, έτσι ώστε οι εκπαιδευτικοί να μπορούν να τις επισκεφτούν με την επιθυμητή σειρά τους. Ωστόσο, εάν κάποιος δεν έχει προηγούμενη γνώση του θέματος, θα είναι ευκολότερο να ακολουθηθεί είτε η προτεινόμενη σειρά / ακολουθία όπως παρουσιάζεται στην πλατφόρμα είτε μια εναλλακτική διαδρομή. Οι παρευρισκόμενοι μπορούν να επισκεφθούν την ίδια μονάδα όσες φορές επιθυμούν.

Εικόνα 1: Βασικά σημεία σχεδιασμού εξ αποστάσεως μαθήματος

Η πρώτη ενότητα παρουσιάζει αρχές, βασικές παραδοχές και τύπους της εξΑΕ και προσεγγίζει διεθνείς και εθνικές πρακτικές εφαρμογής. Επιπλέον, επικεντρώνεται στις κοινότητες μάθησης και δίνει έμφαση στις διαδικτυακές κοινότητες εκπαιδευτικών κατά την πανδημία του COVID-19. Τονίζεται η μελέτη περίπτωσης της διαδικτυακής κοινότητας εκπαιδευτικών εξ αποστάσεως εκπαιδευτικών στο κοινωνικό δίκτυο «Facebook». Το περιεχόμενο της πρώτης ΘΕ έχει εμπλουτιστεί με εικόνες, υπερσυνδέσμους και συνεντεύξεις με ειδικούς στον τομέα, σύμφωνα με τις αρχές της πολυμορφικότητας (Λιοναράκης, 2006).

Η δεύτερη ενότητα αναλύει τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό στη σχολική εξΑΕ, ο οποίος αποτελεί ένα από τα πιο κρίσιμα σημεία της μεθόδου. Αναλύει τους τύπους επικοινωνίας, τα εργαλεία σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας και τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους. Δύο παρουσιάσεις εμπλουτίζουν το υλικό της δεύτερης ενότητας με συγκεκριμένα σενάρια μάθησης της σχολικής εξΑΕ σε μαθήματα Αγγλικών και Φυσικής, τόσο για την πρωτοβάθμια όσο και για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στην τρίτη ενότητα, προσεγγίζονται οι προδιαγραφές, η ανάπτυξη και η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού στη σχολική εξΑΕ. Παρουσιάζονται τα Ψηφιακά Αποθετήρια Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων, εστιάζοντας στον ελληνικό συσσωρευτή ψηφιακών αποθετηρίων με ονομασία «Φωτόδεντρο».

Η μελέτη περίπτωσης της Εκπαιδευτικής Ραδιοτηλεόρασης παρουσιάζεται προτείνοντας ψηφιακά βίντεο για τη διδασκαλία και τη συμμετοχή μαθητών στα Νηπιαγωγεία.

Η τέταρτη ενότητα προσεγγίζει θέματα προστασίας προσωπικών δεδομένων και πνευματικών δικαιωμάτων. Ένα FAQ με βασικές ερωτήσεις και απαντήσεις για εκπαιδευτικούς παρουσιάζεται ως οδηγός για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων. Οι 6 τύποι αδειών Creative Commons περιγράφονται και απεικονίζονται σε ένα λεπτομερές Infographic. Στη συνέχεια, επισημαίνονται καλές πρακτικές προστασίας προσωπικών δεδομένων, εστιάζοντας στην αυτοπαρατήρηση και στις πληροφορίες για προσωπικά και ευαίσθητα δεδομένα. Ακολουθεί η πέμπτη ενότητα, που ασχολείται με θέματα αξιολόγησης και ανατροφοδότησης. Ο σχεδιασμός, οι τύποι και τα χαρακτηριστικά της ανατροφοδότησης των διδασκόντων περιγράφονται μέσω πολυάριθμων παραδειγμάτων αξιολόγησης/σχολιασμού εργασιών μαθητών και των δραστηριοτήτων αυτοαξιολόγησης σε ψηφιακό και έντυπο υλικό.

Η έκτη ενότητα επικεντρώνεται στα Συστήματα Διαχείρισης Μάθησης (LMSs) και τις σχέσεις τους με τις θεωρίες μάθησης. Περιγράφονται οι βασικοί ρόλοι των διαχειριστών/ διδασκόντων και των μαθητών και τα δικαιώματα πρόσβασης τους σε διάφορα επίπεδα των LMS. Επιπλέον, οι πλατφόρμες e-class LMSs και e-me παρουσιάζονται διεξοδικά σε μορφή βίντεο καταγραφής οθόνης. Τέλος, η έβδομη ΘΕ προσεγγίζει τη σχολική εξΑΕ και τις σχετικές αλλαγές στο οικογενειακό περιβάλλον. Αυτή η ενότητα επισημαίνει τρόπους, χαρακτηριστικά, περιεχόμενο και παραδείγματα επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων. Επιπλέον, παρουσιάζει δραστηριότητες και εκπαιδευτικό υλικό για την ενθάρρυνση των μαθητών, καθώς και προτάσεις που στοχεύουν στη στήριξη της οικογένειας.

Επιπρόσθετα, 4 Infographics αναπαριστούν τις διαδικασίες οργάνωσης διαδικτυακών μαθημάτων στα Μαθηματικά, Αγγλικά, Ιστορία και μια διαδικασία σε γενική μορφή για όλα τα μαθήματα. Τα Infographics περιγράφουν όλες τις κύριες διαστάσεις της εξΑΕ, δηλ. τη στοχοθεσία, το εκπαιδευτικό υλικό, την οργάνωση του χρόνου/χρονοδιαγράμματα, σύγχρονη/ασύγχρονη επικοινωνία και αξιολόγηση/δραστηριότητες ανατροφοδότησης. Η αποτίμηση του προγράμματος γίνεται με σύντομες ερωτήσεις κλειστού τύπου και την καταγραφή απόψεων σχετικά με τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία του.

Προκλήσεις και δυσκολίες

Το πρόγραμμα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στη μεθοδολογία της εκπαίδευσης από απόσταση πραγματοποιήθηκε με πολλούς και σημαντικούς περιορισμούς κατά τη διάρκεια της καραντίνας λόγω της πανδημίας τον Απρίλιο του 2020, κάποιιοι από τους οποίους ξεπεράστηκαν από τις ομάδες εργασίες.

Χρόνος προετοιμασίας: Ο πρώτος και σημαντικότερος περιορισμός ήταν ο ελάχιστος χρόνος προετοιμασίας του ανοικτού μαθήματος. Πιο αναλυτικά, από το Υπουργείο Παιδείας και το ΙΕΠ δόθηκαν μόνο επτά (7) μέρες, και συγκεκριμένα από τη Μ. Παρασκευή ως την Τετάρτη του Πάσχα. Ο συγκεκριμένος περιορισμός ξεπεράστηκε λόγω της εμπειρίας της ομάδας του ΕΑΠ στην εξΑΕ, τόσο ως προς τη συγγραφή του περιεχομένου, όσο και ως προς τον σχεδιασμό του Ανοικτού Μαθήματος από το Εργαστήριο Εκπαιδευτικό Υλικού και Εκπαιδευτικής Μεθοδολογίας (ΕΕΥΕΜ). Πιο συγκεκριμένα, όλα τα μέλη της συγγραφικής ομάδας έχουν διδακτορικό στην εξΑΕ και διδακτική εμπειρία στο ΕΑΠ, επιπλέον τα τέσσερα (4) μέλη είναι εκπαιδευτικοί στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση με πολύχρονη εμπειρία. Από την άλλη το ΕΕΥΕΜ έχει πολύχρονη εμπειρία και εξειδίκευση στον σχεδιασμό ανοικτών μαθημάτων (MOOC).

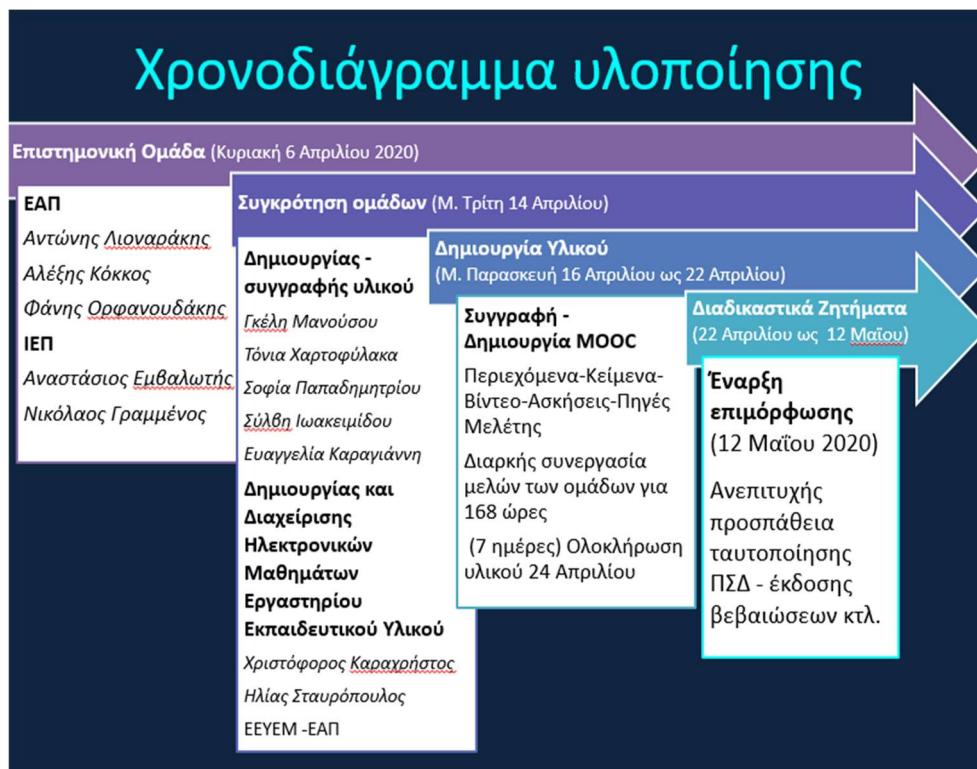
Οι ώρες επιμόρφωσης: Ένας δεύτερος περιορισμός ήταν οι ώρες επιμόρφωσης, οι οποίες αποφασίστηκε από το ΙΕΠ να είναι 15 ώρες, ενώ στην αρχική πρόταση από το ΕΑΠ είχαν

προταθεί 60 ώρες. Ο περιορισμός αυτός ήταν εξαιρετικά σημαντικός, καθώς η παντελής έλλειψη εμπειρίας και επιμόρφωσης του συνόλου των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας στην εξΑΕ απαιτούσε μια επιμόρφωση περισσότερων ωρών ώστε να μπορέσουν να αποκτήσουν κάποιες σημαντικές βασικές γνώσεις και εμπειρίες στη σχολική εξΑΕ, οι οποίες θα μπορούσαν να εξειδικευτούν και σε κάθε ειδικότητα εκπαιδευτικών. Οι περιορισμένες ώρες (15) οδήγησαν στην επιλογή βασικών εννοιών και θεμάτων της εξ αποστάσεως, ως περιεχόμενο, ώστε να καλλιεργηθεί μια βασική κοινή αντίληψη για την εξΑΕ για να μπορέσει να εφαρμοστεί περισσότερο με έμφαση στις παιδαγωγικές διαστάσεις και την ποιότητα (Λιοναράκης, 2001, Λιοναράκης et al., 2020).

Μόνο ασύγχρονη επιμόρφωση: Ένας ακόμη σημαντικός περιορισμός που οριοθέτησε τις επιλογές ήταν το γεγονός ότι η επιμόρφωση έπρεπε να είναι μόνο ασύγχρονη και δεν υπήρχε η δυνατότητα για σύγχρονη. Αυτός ο περιορισμός ήταν αναπόφευκτος, βέβαια, καθώς δεν υπήρχε προϋπολογισμός για την υλοποίηση της συγκεκριμένης επιμόρφωσης ούτε και χρόνος για να προετοιμαστούν οι επιμορφωτές των εκπαιδευτικών.

Το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης

Το συνολικό χρονοδιάγραμμα υλοποίησης παρουσιάζεται στο Σχήμα 1.

Σχήμα 1. Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης

Η διαδικασία ξεκίνησε την Κυριακή 6 Απριλίου 2020, όταν το ΙΕΠ συγκρότησε την επιστημονική ομάδα -άτυπα-, την οποία αποτέλεσαν 3 καθηγητές του ΕΑΠ, οι οποίοι είναι

Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις-Αντιλήψεις-Σενάρια-Προοπτικές-Προτάσεις

σχετικοί με την εξΑΕ και 2 μέλη του ΙΕΠ. Από την επιτροπή ζητήθηκε να διαμορφωθεί μια ολοκληρωμένη πρόταση για την επιμόρφωση όλων των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Ελλάδας, στην εκπαίδευση από απόσταση. Οι καθηγητές του ΕΑΠ σε συνεργασία με εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς, διδάκτορες στην εξΑΕ ή συναφή αντικείμενα, και το ΕΕΥΕΜ του ΕΑΠ διαμόρφωσαν μια ολοκληρωμένη πρόταση επιμόρφωσης την οποία κατέθεσαν στο ΙΕΠ και στο Υπουργείο Παιδείας. Η πρόταση εγκρίθηκε και δόθηκε η εντολή για τη δημιουργία του Ανοικτού Διαδικτυακού Μαθήματος (ΜΟΟC) διάρκειας 15 ωρών, μόνο με ασύγχρονη εκπαίδευση. Αμέσως συγκροτήθηκαν οι δύο ομάδες: α) η ομάδα δημιουργίας και συγγραφής (5 μέλη) και β) η ομάδα δημιουργίας και διαχείρισης ηλεκτρονικών μαθημάτων του ΕΕΥΕΜ του ΕΑΠ (3 μέλη), οι οποίες ήταν σε διαρκή συνεργασία. Στη συνέχεια, από τη Μ. Παρασκευή 16 Απριλίου 2020 ως την Τετάρτη του Πάσχα 22 Απριλίου, πραγματοποιήθηκε η διαμόρφωσή του υλικού, η συγγραφή των κειμένων/ασκήσεων/δραστηριοτήτων, η παραγωγή των βίντεο με τον ταυτόχρονο σχεδιασμό και διαχείριση του ηλεκτρονικού μαθήματος. Από τις 22 Απριλίου ως τις 12 Μαΐου έγιναν προσπάθειες και όλες οι απαραίτητες ενέργειες και διαδικασίες για την έναρξη της επιμόρφωσης. Στο διάστημα αυτό έπρεπε να διευθετηθούν διάφορες διαδικαστικές λεπτομέρειες όπως η διασύνδεση με το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο, ώστε να ταυτοποιούνται οι εκπαιδευτικοί, για παράδειγμα. Κάποιες διαδικασίες δεν κατέστη δυνατόν να πραγματοποιηθούν λόγω τεχνικών ζητημάτων. Τελικά, η επιμόρφωση ξεκίνησε σε προαιρετική βάση στις 12 Μαΐου 2020.

Η έρευνα

Οι συμμετέχοντες στο ΜΟΟC προκειμένου να πάρουν τη βεβαίωση ολοκλήρωσης έπρεπε να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο με 22 ερωτήσεις κλειστού τύπου με τις περισσότερες να αξιοποιούν την πεντάβαθμη κλίμακα τύπου Likert για να αξιολογήσουν το ΜΟΟC και τις προσφερόμενες μέσω αυτού διαδικασίες επαγγελματικής ανάπτυξης.

Μέχρι την ημέρα υλοποίησης του συνεδρίου και σε διάστημα περίπου δύο μηνών από την δημοσιοποίησή του, 9.561 εκπαιδευτικοί είχαν εγγραφεί στην πλατφόρμα εκ των οποίων 2.039 είχαν ήδη ολοκληρώσει το ΜΟΟC και είχαν πάρει τη βεβαίωση ολοκλήρωσης. Ολοκλήρωσαν και συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο αξιολόγησης γυναίκες (74%) και άνδρες (26%), στην πλειονότητα ηλικίας 45-54 ετών (43%) και 35-44 (26%).

Δεν αποτελεί στόχευση της παρούσας εργασίας η παρουσίαση των δεδομένων που προκύπτουν από την ανάλυση και επεξεργασία του ερωτηματολογίου αξιολόγησης. Εντούτοις, τα πολύ πρώτα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων έμειναν πολύ (49%) ή πάρα πολύ (40%) ευχαριστημένοι από τις γνώσεις που απέκτησαν σε σχέση με την εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση. Οι περισσότεροι, επίσης, δηλώνουν πως είναι πάρα πολύ (57%) ή πολύ (37%) πιθανό να εφαρμόσουν τις γνώσεις που απέκτησαν και στη διδασκαλία στα σχολεία με τους μαθητές τους. Τέλος, η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων (98%) δηλώνουν πως θα πρότειναν την παρακολούθηση του επιμορφωτικού προγράμματος και σε άλλους/άλλες εκπαιδευτικούς και θα τους ενδιέφερε (32%) ή θα τους ενδιέφερε πολύ (59%) να συμμετέχουν σε τέτοιου τύπου διαδικτυακές επιμορφώσεις μελλοντικά.

Συζήτηση / συμπεράσματα

Η εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση έχει χρόνια που εφαρμόζεται και αξιοποιείται, αλλά μόλις πριν από κάποιους μήνες έγινε ευρέως γνωστή και πλέον απασχολεί το σύνολο του εκπαιδευτικού κόσμου και ένα πολύ σημαντικό μέρος της ευρύτερης κοινωνίας που

επιηρεάζεται. Η εκπαιδευτική κοινότητα βρέθηκε απροετοίμαστη για την καθολική εφαρμογή της εξΑΕ. Δεν υπήρχε κατάλληλη προετοιμασία, διαθέσιμος χρόνος οργάνωσης και ανάπτυξης διαδικασιών, προηγούμενη εμπειρία, υποδομές σε αρκετές περιπτώσεις ή κάποιο σχετικό «πακέτο» υποστήριξης διαθέσιμο προς κάθε ενδιαφερόμενο παρά την επιτακτική ανάγκη.

Το ΕΑΠ σε συνεργασία με το ΙΕΠ ανταποκρίθηκαν στην ανάγκη υποστήριξης των εκπαιδευτικών. Προχώρησαν στην επιλογή διαμόρφωσης ενός MOOC με στόχο τη μύηση των εκπαιδευτικών στην εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση και τις ιδιαιτερότητές της. Είναι η πρώτη φορά που διαμορφώνεται μια πολύπλευρη προσέγγιση σε αυτό το πεδίο, είναι η πρώτη φορά που προσφέρεται μια δεξαμενή πηγών και πληροφοριών προς εκπαιδευτικούς στο νηπιαγωγείο, το δημοτικό, το γυμνάσιο και το λύκειο. Το σημαντικότερο πλεονέκτημα της συγκεκριμένης επιμορφωτικής προσπάθειας είναι ο πρακτικός της προσανατολισμός χωρίς παράλληλα να παραβλέπεται η σχετική θεωρία (Von Schmieden et al., 2019). Το MOOC είναι γεμάτο παραδείγματα και πρακτικές εφαρμογές, δοκιμασμένα όλα στην πράξη εντός της ελληνικής σχολικής πραγματικότητας κατά τη διάρκεια των πρώτων εβδομάδων της καραντίνας λόγω του COVID-19.

Το υλικό που προσφέρεται για μελέτη έχει τις προδιαγραφές της εξΑΕ, είναι πολυμεσικό με συνδυασμό κειμένων, βίντεο, παρουσιάσεων, πινάκων, σχημάτων, υπερσυνδέσμων που οδηγούν σε περαιτέρω πηγές και όλα αυτά σε μια προσπάθεια να ανταποκριθεί σε κάθε εκπαιδευτικό που μπορεί να μην έχει καμία εξοικείωση με την εξΑΕ αλλά και σε εκπαιδευτικούς που μπορεί να θέλουν να τους δοθεί ένας προσανατολισμός σε βάθος μελέτης. Έτσι κι αλλιώς η ανοικτή και εξΑΕ απευθύνεται σε ένα διευρυνόμενο κοινό, το οποίο καλείται να υπηρετήσει καλύπτοντας τις πολύ διαφορετικές ανάγκες του (Λιοναράκης, 2001).

Πολλά από τα στοιχεία που διατίθενται και αναδεικνύονται στο MOOC μπορούν να αξιοποιηθούν όποτε υπάρχει ανάγκη, είτε αποκλειστικά διαδικτυακή εξ αποστάσεως εκπαίδευση, σύγχρονα ή ασύγχρονα, είτε σε μεικτές προσεγγίσεις όπου ένα μέρος της μελέτης για πραγματοποιείται εξ αποστάσεως και το υπόλοιπο στην τάξη δια ζώσης, όπως για παράδειγμα προτείνεται στο μοντέλο της αντεστραμμένης τάξης.

Ο μεγάλος αριθμός των συμμετεχόντων, που διαρκώς μεγαλώνει παρά τον προαιρετικό χαρακτήρα της επιμόρφωσης, αναδεικνύει και την αναγκαιότητα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε θέματα σχετικά με την εξΑΕ. Είναι, επίσης, σημαντική η αποκτηθείσα εμπειρία και η θετική ανταπόκριση από την πλευρά των εκπαιδευτικών σε τέτοιου τύπου επιμορφώσεις όταν μάλιστα διαφαίνεται η τάση διαδικασίες επαγγελματικής ανάπτυξης να διατίθενται σε αυτή τη μορφή όλο και περισσότερο.

Τέλος, σημαντική είναι η εξοικείωση των εκπαιδευτικών με τη λογική της ομαλής μετάβασης από τη συμβατική εκπαίδευση στην εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση και αντίστροφα όποτε υπάρχει ανάγκη να συμβαίνει αυτό. Φαίνεται πως η εξ αποστάσεως θα συνεχίσει να καλείται να λειτουργήσει επικουρικά, οπότε είναι πολύ σημαντικό να προσφέρονται ευκαιρίες επαγγελματικής ανάπτυξης στους εκπαιδευτικούς σε θέματα εξΑΕ, καλλιέργειας των ψηφιακών τους δεξιοτήτων και βέβαια να ενισχύονται σε επίπεδο υποδομών.

Αναφορές

Bozkurt, A., Jung, I., Xiao, J., Vladimirschi, V., Schuwer, R., Egorov, G., Lambert, S., Al-Freih, M., Pete, J., Olcott, Jr., D., Rodes, V., Aranciaga, I., Bali, M., Alvarez, A. J., Roberts, J., Pazurek, A., Raffaghelli, J. E., Panagiotou, N., de Coëtlogon, P., Shahadu, S., Brown, M., Asino, T. I., Tumwesige, J., Ramírez Reyes, T., Barrios Ipenza, E., Ossiannilsson, E., Bond, M., Belhamel, K., Irvine, V., Sharma, R. C., Adam, T., Janssen, B., Sklyarova, T., Olcott, N., Ambrosino, A., Lazou, C., Mocquet, B., Mano, M., &

- Paskevicius, M. (2020). A global outlook to the interruption of education due to COVID-19 pandemic: Navigating in a time of uncertainty and crisis. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1-126. Retrieved 11 October 2020 from <http://asianjde.org/ojs/index.php/AsianJDE/article/view/462>.
- Reimers, F.M. and Schleicher, A. (2020). *A Framework to Guide an Education Response to the COVID-19 Pandemic of 2020*, OECD, Paris. Retrieved 11 October 2020 from https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=126_126988-t63lxosohs&title=A-framework-to-guide-an-education-response-to-the-Covid-19-Pandemic-of-2020.
- Von Schmieden K., Mayer L., Taheri M., Meinel C. (2019). An Iterative Approach to Online Course Design: Improving a Design Research MOOC. In: C. Meinel & L. Leifer (Eds.), *Design Thinking Research. Understanding Innovation*, Springer, Cham. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-97082-0_6.
- Λιοναράκης, Α. (2001). Ανοικτή και εξ αποστάσεως πολυμορφική εκπαίδευση. Προβληματισμοί για μια ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού. Στο Α. Λιοναράκης, (Επιμ.), *Απόψεις και Προβληματισμοί για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (σσ. 33-77), Αθήνα: Προπομπός.
- Λιοναράκης, Α., (2006). Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολυπλοκότητα της πολυμορφικής της διάστασης. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, Στοιχεία Θεωρίας Πράξης*, Αθήνα: Προπομπός.
- Λιοναράκης, Α., Μανούσου, Ε., Χαρτοφύλακα, Α., Παπαδημητρίου, Σ., & Ιωακείδου, Β. (2020). Editorial. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 16(1), 4-8. doi: <https://doi.org/10.12681/jode.23741>.